

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszar Sándor br. Kóváry László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Samuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye múzeum öre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B.-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, Bécsből: Veress Endre, Beszterczéről: Csernátomi Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Jakab Elek, Jókai Mór, Kreith Béla gr Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., Csíkszeredából: Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós. Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Hory Béla, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lövei Klára, Magyary Mihály, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr., **Lugosról:** Dengi János dr., **M.-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond, **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele, **Székely-Udvarhelyről:** Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr. **Alsó-Szóvát:** Dézsi Mihály **Tordáról:** Boubély György, Ferenczy Ferencz. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Rajzoló munkatárs:** Nagy Gyula tanár. **Fényképező munkatársak:** Dunky Ferencz, Dunky Kálmán. **Budapestről:** Vágó, Bertalan.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27 sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

A m. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma 3213.

«» Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. «»

Ara negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első évfolyamtól megrendelhető. — Diszes borítékba kötve az I. II. és III. évfolyam ára 15 frt.

Lapunk jelen száma 12 oldalra terjed.

TARTALOM:

Bem hadsergének létszáma. Két cikk: Nagy Sándortól és Hegyesi Mártontól	Oldal 69—71
A Tápió-Bicskei csata és Batori Schulcz Bodog tábornok megmentése. Hoffmann Adolftól	71—72
Még egy adat a Sánta huszár életrajzához	72
Jegyzetek az 1849-ik évi eseményekről	72—74

Halálozások:

Amigó József — Berey Ferencz — Idősb. Bárány Lukács — Bánó Imre — Fényhalmi Antal — Filmek Endre — Forster György — Gyöngyössy József — Hegyeshalmi Fischer Sándor — Hánnig Antal — Id. Korocz András — Kánai József — Kese Elek Popovics Jenő — Pálcso István — Paterics Alajos — Somossy Imre — Szilágyi József — Szebeni Ferencz — Tassy Béla — Vavrik Endre — Walter János.	75—75
---	-------

Különlélek:

A kolozsvári honvéd-menedékház — Az öreg honvédek segélyezése — Az orsz. honvédsegélyző-egylet — Kossuth szobra Amerikában — Kossuth Lajos hirtója. A nagysallói győzelem napja — Bem tábornok három testőre — A kusztózzai csata rokkantjai és a 48-as honvédek — Régi honvédek összeírása	75—75
---	-------

BORITÉK TARTALMA:

Szerkesztői üzenetek. — Kossuth Lajos emlékszojrára
Öreg honvédek képei a milleniumon. — Márczius
15. ünnepély — Máj. 15. társas estély.

Szerkesztői üzenetek.

Szám Lőrincz, Ajka. Ellátási évi díjat a honvéd özvegyek igenis kapnak, ha bizonyítják: hogy elhalálozott férjük 1848—49 évi honvéd volt, hogy 1849 év aug. 31 napja, ha pétervárad kapituláns 1849 szept. 20 napja, ha komáromi kapituláns 1849 október 3. napja előtt ment férjhez, ha igazolja az özvegy, hogy férjét haláláig nem hagyta el, továbbá hogy vagyontalan és kereset képtelen. A honvéd özvegyek ezenkívül segélyeket, hátramaradottai temetkezési költséget kaphatnak, valamint utazási költséget is. Lásd a „Történelmi Lapok“ 1892 évfolyam 77 lapon 19 §. 20, 21, 22 §-ok. Továbbá 1894 évfolyam jul. 1., jul. 15 számának borítékain 2 §. b., pont, 7, 10, 11 §-ok. Különböben a honvéd segélyezési ügyekről közelebbről ismét adunk ki egy minden irányban tájékoztató közleményt.

Máj. 15. társas estély. Ez év május 15-én lesz évfordulója annak, hogy Kolozsváron a honvédek és a fiatalabb nemzedék társas összejöveteleket kezdeményeztek. A miket azóta minden hó 15-én megtartottak. Ez estélyeken a nagy napokra vonatkozó igen sok kérdést vitattak meg barátságosan és sok eszmét hoztak felszínre, a mik részint megoldást nyertek. részint pedig a keresztül vitel stadiumában vannak. E maradandó emlékekkel egybefűzött estélyek legelsőjén tudvalevőleg a három 48—49-es ezredes, Inczedy S. Végh B és Szigethy Miklós vettek részt többek társaságában

Az idei évforduló alkalmával rendezendő estélyen megjelenik Kolozsvárt a nagy napok eseményeinek egyik legszorgalmasabb buvára és kitünő történet tudósa: *Hegyesy Márton* ügyvéd is neje társaságában Nagyváradról. Hegyesi ezuttal harmadizben keresi fel a kolozsvári híveket e társas estélyeken; mindenik megjelenése ünnep nap volt a társaság tagjaira nézve, mert sohsem jött üres kézzel, mindig hozott valamit, a mi megvilágosította a daliás idők egyik-másik még homályban levő részletét, a mi gazdagította a Történelmi Lapokban a

nagy napok adat-tárát, vagy a mi lelkesítette a társaságot. Felhívjuk, főleg a vidékiek figyelmét e társas estélyen való megjelenésre, a melyen a történelmi és honvédtügyeken kívül megbeszéljük a jul. 6. Vasvári kirándulás részleteit is. Ez ünnepélyes társas estélylyel kapcsolatos részletekről a kolozsvári napilapokban adatik megjelölőleg tudósítás.

Kossuth Lajos emlékszojrára. Adjon mindenki annyit, a mennyit jó szívvel adhat. A pénzt az érkezés napján takarékpénztárba helyezzük, hogy kamatokban is növekedjék a tőke. Az adományokat a „Történelmi Lapok“ hasábjain nyugtázzuk. Itt legkönnyebben megtalálja az utókor, kik voltak azok, kik filléreikkel hozzájárultak a nemzet legnagyobb fiának emlékszojra létesítéséhez.

Kolozsvári Etelka kisasszony Kolozsvárról 6 frtot gyűjtött a Kossuth szoborra. Gyűjtőívén adakoztak a következők:

Buday József tanár	1 forintot
Dr. Verner Rezső egyet. tanár	1 „
Somlyai M. Lajos	1 „
Mihály Gyula	1 „
Gegesy Árpád	1 „
Özvegy Bregárdt Jánosné	1 „
Kolozsvári Etelka	1 „

összesen: 6 forint.

Ehhez a f. é. 2. számunkban kimutatott összeg 421 frt 43 kr.

Összesen 427 frt 43 kr.

Kamat 5 frt 54 kr.

Együtt 432 frt 97 kr.

A négyszázharminckét rrt. 97 kr. ideiglenesen el van helyezve a kolozsvári kereskedelmi bankban a 2082. sz. könyvecskében.

Öreg honvédek képei a mileniumon. A kolozsvári orsz. ereklye muzeum a m. é.-ben felhívta a 48—49-es honvédeket, hogy egyenkint vagy csoportosan fényképeztessek le magukat, a képeket a honvédek rövidebb-hosszabb életrajzai kíséretében küldjék be, hogy a daliás idők katonáinak képeiből minél szebb és imponálóbb csoportot lehessen alakítani. A felhívást tett követte. Több száz arczkép, csoportkép, egy kis levéltárt képező életrajzi adat-tár érkezett be, melyek már is szakszerűen vannak rendezve és csoportosítva. Legtöbb egyes kép van a kolozsvári honvéd-egylet köréből. Utánna a brassói, szolnokdoboka-megyei, szentesi, marostordamegyei honvéd-egylet köréből. Képviselve van különben a szabadságharcz minden fegyverneme és több katonával képviselve van minden honvéd-egylet. Most a kolozsvári honvéd-egylet előterjesztett indítvány folytán egyik gyűlésén elhatározta, hogy a tavaszon egy alkalmas napra összehívja az összes egyleti tagokat a Dunky-fivérek műtermébe; ott csoportosan, zászlóaljankint azután egyes képekben levéttetik magukat a milleniumi gyűjtemény javára. A muzeumban Kalmár Antal főhadnagy rendezi a képcsoportozatokat. Lajstromozza zászlóaljankint és betűsorban. Az arczképpel kapcsolatosan beérkezett életrajzok és a honvéd szolgálatra vonatkozó okmányok vagy egyéb iratok a honvéd nevével és szolgálati minőségével ellátott pálliumba helyeztetnek. A pálliumok betűrendben tartatnak nyilván. Ez uttal is felkérjük azokat, a kiknek csak arczképük vagy életrajzuk van benn, hogy pótlólag a hiányt kiegészíteni sziveskedjenek. Kivánatos volna, ha minél számosabb arczkép s életrajz érkeznek be a honvédektől vagy hozzájuk tartozók részéről. Az életrajzokhoz kérdő pontokat tartalmaz lapunk jelen száma.

Márczius 15. ünnepély a kolozsvári történelmi muzeum javára. A breznó-bányai kaszinó-egylet márcz. 15-iki ünnepélyének jövedelmét 16 frt 40 krt beküldt a kolozsvári orsz. Történelmi ereklye-muzeumnak Kuzsók Istvánhoz. E szép példa nem szorul dicséretre s az adomány becsét emeli a kör, a melyből jött. A pénz átkezeltetett a muzeum alappenztárnokához Hory Bélához.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Felelős szerkesztő:

KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

A m. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Előfizetési díjak:

 $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kiadóhivatal:

Kolozsvar, Széchenyi-tér 27. sz.

Bem hadseregének létszáma

Az igazság kiderítésének legbiztosabb eszköze a nyilvános megvitatás. Mult év végén okmányt közöltünk Lőrincz József hadsegéd hagyatékából, melyeknek hitelességét és adatainak helyességét Thoroczka Sándor ur kétségbe vonta.

Abba a helyzetbe jutottunk, hogy Bem napiparancs könyvének adataival és Gyalokay Lajos birtokában megmaradt egykoru kimutatásokkal igazolhatjuk, első közleményeink kétségtelen hitelességét. Utóbbiakat *Hegyesi Márton* dolgozta fel, és közölte a nagyváradi „Szabadság” című lap tárczájában. Onnan küldötte be a szerző hozzánk és mi meleg elismeréssel közöljük most csak ezt, nem sokára Hegyesi tollából a többiekét is

I.

Az erdélyi magyar hadsereg létszáma 1849. június 21-éről.

Az 1848—49. „Történelmi Lapok” folyó (1895) évi 2. számában *Toroczka Sándor* igen tisztelt 48—49-ki honvédbajtársunk érdekes és komoly bírálat alá vette az 1848—49-ki szabadságharcban működő „erdélyi hadsereg” létszámáról ezen becses lap 1894. okt. 15-ki és az 1894. decz. 1-sői 23. számaiban *Szabó Sámuel* bajtársunk által közölt két eredeti kimutatást.

Toroczka S. igen tisztelt bajtársunk bírálata annyira komoly, hogyha azt elfogadjuk, akkor a közölt kimutatásoknak nem csak eredetisége, hanem még hitelessége is megvan döntve. Ugyanis mit mond Ő az 1849 május 10-ki Bene Ferencz által szerkesztett kimutatásról? hogy azt és „annak részleteit komolyan venni nem lehet.”

Ezen állítása erősségei képpen hozza fel, a kimutatás szövegében előforduló kifejezéseket, mint „vidéki parancsnokság”, továbbá: „tábor”, „dévai tábor”, „borgói tábor”, mint olyanokat, a melyek „használatban szerinte nem voltak”. Kifogásolja a létszámban a „fő” kifejezést az „ember” szám helyett, s még furcsábbnak találja a „külföldön” kifejezést; aztán meg, hogy a kimutatás alapszövege nyomtatva van; s mind ezekből levonja azt a consequentiát, hogy tehát ezen kimutatást Bene Ferencz saját szakállára és tájékozására készítette.

De Toroczka S. igen tisztelt bajtársunk, említett cikkében a Szabó Samu bajtársunk által közölt *Lőrincz József* és *Gyalokay* által aláírt kimutatásról is első cikkében anélkül, hogy annak érdemleges bírálatába ereszkednék „kétségbe vonja, hogy *Lőrincz J.* (odateszi „főhadnagy”) őrnagyi ranggal folytatta volna Bem tábornok mellett segédtiszti szolgálatát, mert bizony”... és tovább okoskodik és megkoczkáztatja azt az állítását, hogy Bem segédjei közül (tudtával) csak Bauer volt őrnagy.

Mindenekelőtt számoljunk le a Bene J. és Lőrincz J. személyeikre vonatkozó állításokkal.

Ki volt Bene J.? Felvilágosít minket az „erdélyi hadsereg napi parancsainak jegyzőkönyve 1849. febr. 1.” a dévai kapitulációig. Ezen kezimnél levő *eredeti* jegyzőkönyvben; Szeben márczius 15. 1849. napiparancsban nevezi ki Bem tábornok őrmesteri hadapród Benét hadnagynak és *Czech* ezredes mellé segédtisztnak, a ki ezen minőségében volt *Czech* mellett, a kiről Bem napiparancsa *Karánsebes ápril 18. 1849-ről* így szól: „hadí működésem folytatandó el kellett egy időre Erdélyt hagynom, s *Czech* ezredes urat, kit generalisi hivatalra felajánlottam, s ebbeli megerősítése még meg nem érkezett, de meg fog jönni, biztam meg az erdélyi hadfőparancsnoksággal. Meghagyom tehát minden kerületi parancsnokságnak, jelentéseiket ezután *Czech* ezredes urhoz Szebenbe tenni, minthogy a rendeleteket tőle fogják venni.”

Tudjuk, hogy *Czech* tábornok e minőségében szolgált május végéig, a mikor lóról való leesés következtében, felmentetvén a szolgálatól Bem által, Kovásznára ment fürdőt használni, kit aztán *Pap Vilmos alezredes* helyettesített az oroszok betöréseig (június 20—21), a mikor már Bem visszaérkezett volt a „külföldről” (az az Bánátról) Erdélybe.

Bene tehát nem zászlóaljnal, mint Toroczka állítja, hanem az erdélyi (n-szebeni) hadfőparancsnokságnál, s mint segédtiszt, bizonynyal főnöke parancsára s nem saját szakállára készítette a létszám kimutatást s hogy nyomtatott iven, ezen nem lehet csodálkozni, minthogy a szebeni nyomda szolgálatra állott.

A mi *Lőrincz József* személyét illeti, erre személyes tudomásomat is betétebe tehetem, hogy ő ki volt s minő katonai ranggal birt, meddig emelkedett? Gyerek korától fogva ismertem, játszó pajtásom volt ő, valamint *Czech* Jani is szülőföldemen Gidófalván, a hol mind hármunknak szülői laktak. Ez utóbbinak azonban csak édes anyja *Czech* májorné és két nővére: Poli és Mimi éltek.

Bizonyithatom a kezemnél lévő eredeti napi parancsok jegyzőkönyvéből. Mint székely huszár főhadnagy és ezred-segédtiszt kezdette el a szabadságharcot, s küzdött. A Bem Brassóban márczius 20-án 1849-ben kelt napi parancsában ez áll: „Székely huszár ezredbeli főhadnagy *Lőrincz Józsefet* századosá s magam mellé segédtisztnak” nevezem ki. Mehádia fürdőhely május 22. 849. napi parancsban ez áll; „*Kurcz* őrnagyot, ki oldalammal, minden rábizott expedíciókat, szolgálatot nagy pontossággal végezte s kitűnő bátorságot mutatott, úgy *Lőrincz József segédtisztemet* is a 3-ad rendű érdemjellel feldiszesítem.” Egy ugyan csak *eredeti* okmány szerint „vezérkari százados *Lőrincz József* jul. 26. 849. kelettel vezérkarhoz őrnagynak ajánlatik, illetőleg nevezetik ki, s ezen ranggal és illetménnyel vett részt további főleg a július 31-ki (849) balvégzetű segesvári csatában, a melyben Bem a hőszvezér igazán mindenét vesztette a mint tudjuk; a mikor szerencse csillaga annyira elborult, hogy csak még egyszer ragyogott fel aug. 5-én, hogy aztán örökre homályba boruljon Erdélyben.

Tudjuk, mi, a kik vele voltunk Szelindeken a segesvári csata után, hogy mily levert volt az aug. 5-diki szebeni csatát megelőző éjjel, s e levertségének nem annyira a vesztett csata volt az oka, mint inkább a lelki fájdalom, a melyet érzett a *Petöfi Sándor, Kurcz Antal, Lőrincz József* őrnagyok, segédtsíztjei elvesztése fölött, a kik mind hárman eltűntek oldala mellől július 31-én; a két első kiürítve a dicsőség poharát, s elnyerve a szabadság martir koszoruját. az utóbbi menekülve ugyan; de csak később Szász-sebesnél érve utól főnökét. Bem legkedvencebbjeinek tehát egyike volt *Lőrincz* a kit magával vitt az utolsó temesvári csataterre és onnan vissza Dévához, a hol aug. 18-án kapitulált is.

Itt tette *Lőrincz József* azt a nagy szolgálatot a történelem számára, hogy megmentette a nagy levertség közepette is az erdélyi magyar hadsereg létszámára és a tisztek kinevezése, s érdemjellel kitüntetésére vonatkozó napiparancsok jegyzőkönyvét és kimutatásokat, melyekre nézve ő maga *saját* kezűleg ezen megjegyzést írta: „A Dévai Capitulatio következtében, s a leveles szekeret felügyelő tiszt gondatlansága miatt elszort levelek közül ezen jövőre tán becses jegyzéket felkeres tem. Augusztus 18. 1849. este. *Lőrincz József.*“

Ezen megmentett eredeti okmányok közül valók azok a létszám kimutatási okmányok, melyeket *Szabó Samu* 1849-ki tüzérfőhadnagy bajtársunk az én közvetítem folytán, a *Lőrincz József* hagyatékának örökösse *Markosfalvi birtokos* és 48—49-ki bajtárs *Kocsis Gábor* szivességéből közlött.

* * *

A kérdéses létszám-szerkesztő személyekkel a fennebbiek szerint tisztába jöve: szóljunk érdemileg *Toroczkai* tisztelt bajtársunknak a létszám kimutatás némely tételeire vonatkozó részletes bírálatáról.

S ezek közt főként a tüzérségre vonatkozó kifogásairól. Igaz, hogy *Bem* tábornoknak kedvencz fegyverneme volt a tüzérség, de azoknak felszerelése, mint legköltségesebb, csak lassan ment, s teljes felszerelése, s tartalékkal való ellátásra nézve még mindig volt kívánni való, a mit azzal is bizonyíthatok, miszerint még július 1-sején is, midőn Csikból Kézdivásárhelyen keresztül Háromszékre a kökösi csatába mentünk, a tüzérséghez előfogatokra lévén szük ség, a kantai szerzeteseket hivta fel maga *Gábor Aron* őrnagyom azoknak kiállítására: de másfelől a hol *csak nélkülözhető volt az ember és ló: szabályszerűnél kevesebb alkalmaztatott*, mint például vár- és ostromágyuknál; és így önmagáról elesik *Th.* azon állítása, hogy: „Vagy több tüzér és ló volt, vagy kevesebb ágyu!“ *Toroczkay* bajtárs összehasonlítást tesz az ágyuk és tüzérség létszámát illetőleg *Horráth Mihály* és *Czecz* tábornok műveiben előjövő létszám adatokkal, s fáradságos számítást tesz, ezeknek és saját tudomásának alapján, hogy lehetőleg tisztázza a differenciákat, s elfogadhatólag megállapíthassa az erdélyi magyar hadsereg 1849. június 21-ki létszámát.

Számítása és nevezett írók adatai között nem nagy az eltérés, s még csekélyebb az ő számítása és a *Lőrincz*-féle kimutatás között, ha — a mint ő is megjegyzi — a harcsképes csapatok közé nem számítjuk a legnagyobb részt lándzsával felfegyverzett tartalékokat, és én merem állítani, hogy megbízhatóbb a *Lőrincz*-féle kimutatás, mint akár a *Horráth Mihály*, akár a *Czecz* adatai, a mely állításom érvéül, ha egyebet nem hozok is fel, mint azt, hogy *Kökös*nél 1849 július 2-án nem 30, hanem 36 ágyu működött, a mi már magában 6-tal nö-

veli a tábori ágyuk számát, ez is figyelemre méltó. És így a tüzérségnél lenne:

Tábori ágyu	80
Röppentyű	6
Ostromágyu 24 fontos	4
Bomba v. mozsár	4
Vaságyu 24 fontos	7

101, a melyhez hozzáadva a Bánátban (Beckerek sat.) működő 23 ágyut: lenne a létszám 124. (Kettővel több mint a *Lőrincz*-féle kimutatás), de hát ez is azért van, mert az oroszok betörése után jött be, küldetett ide be

A gyalogságnál: Leszámítva a *Lőrincz* általános összegéből 48233-ból a tartalékos és a Bánátban működő hadcsapatokat körülbelől 23068-at levonva és hozzátevé a tüzérek s huszárok száma fejében plus-minus 3028-at. Maradna harcztéren működő honv sereg 24093.

És ez a szám s éppen a *Lőrincz* féle eredeti kimutatás alapján a legbizhatóbb szám.

A fennebbiekben igyekeztem a *Szabó Samu* bajtársunk által az 1849-ki erdélyi magyar honvéd hadseregről közlött két létszámkimutatásnak eredeti voltukat és hitelességüket kezemen levő adataimmal és személyes tapasztalataimmal igazolni. Hogy mennyire sikerült: ítéljék meg bajtársaim és a szives érdeklődő olvasó közönség.

Hidvég 1895 márczius 15.

Nagy Sándor.

1848—49-ki volt tüzérhadnagy.

II.

Bem hadseregének létszáma.

(Ismeretlen okmányok után.)

Mindenütt nehéz pontosan megállapítani a harczó csapatok tényleges létszámát. Bármily pontos kimutatásokat vezetett a főparancsnokság vagy a hadi intendatura béke idején a hadsereg egyes tagozatának létszámáról, az a kimutatás nem vág össze a combattánsok létszámával.

Hát még egy forradalmi hadseregnél, melyet a hazaszeretet néhány hét, néhány hónap alatt hozott össze, hogy harczoljanak és — meghaljanak a szabadságért. Itten kétszeresen nehéz a létszám pontos megállapítása, hiszen az összes haderő teljesen új, s annak száma a csatateret s a kórházak halottjai által előidézett veszteségek folytán egyrésztől, másrésztől pedig az ujonczok és önkéntesek beosztása következtében napról-napra lényegesen változik.

Nem csoda tehát, ha például a *Bem* hadsereg létszámát illetőleg annyi különböző számu csoportosítással találkozunk. *Horráth Mihály* nevezetesen annak létszámát 27,000-re teszi 75 löveggel. *Gelich* tábornok a ki úgy látszik egészen *Rüstow* nyomán dolgozott. az ez által közlött kimutatásnak megfelelőleg szintén 27,000-re de már csak 65 tábori ágyura; *Czecz* tábornok 31,800 emberre s 110 lövegre, s *Asbóth* ezredes, a ki ugyan magát tábornoknak szerette czimeztetni, 38,727 emberre és 91 ágyura.

A mult év végén és a jelen év elején az „1848—49. Történelmi Lapok“ abból az alkalomból, hogy *Szabó Samu* kolozsvári tanár s volt honvédtüzér tiszt, a „Vasvári-kör“ buzgó elnöke, 2 létszám- és elhelyezési kimutatást tett közzé az 1849-iki erdélyi hadseregről, szintén megbeszélés tárgyává tétetett ezen kérdés. A június 21-ről kelt létszám kimutatásban az erdélyi hadsereg

létszáma 48230 emberben van feltüntetve, 122 ágyuval. Szabó Samu azonban az Erdélyben működő haderő létszámát 24000-re teszi, levonva a fentebb említett számból a Bánátba vezényelt csapatokat s a fel nem fegyverzett tartalék zászlóaljokat. Thoroczkay Sándor, Damaszkinnak egyik segédtisztje s a 73-ik zászlóaljnak, főhadnagya, megtámadja és kétségbevonja az említett kimutatások hiteles és hivatalos voltát s megkoczkáztatja azon állítást is, hogy azon időből aligha maradt fenn megbízható s hivatalos létszámkimutató a volt erdélyi hadseregről. Maga Thoroczkay, a ki egyike szabadságharcunk történelme legbuzgóbb művelőinek s erős logikájú bírálóinak, a Bem hadserege létszámát saját kiszámítása alapján 23.404 főre teszi, 95 löveggel.

Látszik tehát, hogy az a kérdés nincs eldöntve maig sem. S ha abban igaza volna Thoroczkaynak, hogy a közölt két kimutató nem authenticus, s hogy kornkra nem maradtak hivatalos létszámkimutatók, aligha lehetne ezen kérdést teljes hitelességgel eldönteni.

Csak hogy mint a „Történelmi Lapok“-ban közzé teendő tanulmányomban *) kimutatom, az a két kimutató valódi és teljesen hiteles és hivatalos.

S azokon kívül is maradt fenn még és pedig nagy számmal az erdélyi hadsereg összlétszámáról, egyes hadosztályairól, dandáiról, elkülönítményeiről, zászlóaljairól, lovasszázadairól s útegeiről, hivatalos létszám és elhelyezési kimutató.

Ezen soroknak épen az a czéjük, hogy ennek a tudatával megörvendeztessen mindenkit, aki akár mint történelemíró vagy adatgyűjtő, akár mint azon kornak egyik még élő reliquiája, érdeklődik szabadságharcunk dicsősége és történelme iránt.

Előttem fekszik ugyanis 77 darab létszám kimutató az erdélyi hadsereg összességéről vagy egyes tagozatáról. S ez, mint az alábbiakból kitűnik, mind hiteles, mind hivatalos.

Valóságos kincsbánya az, s én boldognak érzem magamat, hogy alkalmam van ezt föltárni s az érdeklődőknek tudomására hozni.

Ezeket az okmányokat Gyalóky Lajos, a nagyváradi törvényszéknek 23 év óta érdeműs elnöke, a ki mint honvédszázados Bemnek segédtisztje s a Bem vezérkari irodájának egyik vezetője volt, — mentette meg a történelem számára az anyészettől.

Az egyes hadosztályokról, dandárokról, elkülönítményekről, zászlóaljokról stb. a létszámkimutatók a vezérkari irodába folytak be, s azokból állította össze a vezérkari iroda az összlétszám kimutatóját. Ebben a gyűjteményben, melyet Gyalóky Lajos megmentett, 5 ilyen létszám kimutató van, a többi pedig az egyes csapat-testektől stb. befolyt létszám kimutatók.

Némelyiket ugyan megemésztette az idő s a penész, de a legnagyobb rész még használható állapotban van, s az összerongyoltak egy részét is sikerült egybeállítanom.

Ezeket bocsájtotta földolgozás végett Gyalóky Lajos szívesége rendelkezésemre. De míg ez bekövetkezni is, mert a földolgozáshoz hosszabb idő kell: addig is sietek minden érdeklődőt megörvendeztetni azon nem várt hírrel, hogy igenis maradt fenn, és pedig nem kevesebb, mint 77 darab kimutató a Bem hadseregének létszámáról és elhelyezéséről. Ezekből aztán össze lehet majd állítani az erdélyi hadsereg pontos létszámát.

S hogy mily fontos és a történelem előtt valódi kincs értékkel bíró adatokat tartalmaz ez a gyűjtemény, arra nézve izelítőül legyen elég itten csupán az alábbiakat felhoznom.

A május 8-i, 29-i, s a Pap ezredes által aláírt június 18-i, a június 21-i és a roncsoltság miatt olvashatlan keletű összlétszámkimutatóon kívül itten van 2 létszám kimutató az erdélyi hadsereg lovasságával, június 1-ről és 4-ről, amaz Bethlen Gergely ezredes által aláírva, a 2-ik 6 fontos gyalogúteg, a 4-ik úteg s a szebeni és verestoronyi útegek létszám-kimutatója június 5-ről és 7-ről a Dobay hadosztályáé, június 11-ről, a Bánfi hadosztályáé június 23-ról, a gyulafehérvári, ostromcsapatoké július 21-ről, a Damaszkinn hadosztályáé július 6-ról és 21-ről, a Forró dandáré június 2-ről s a székelly főhadparancsnokságé június 8-ról, a Zarzycky hadosztályé július 10-ről, maga Dobay, Bánfi, Stein, Damaszkinn, Forró, Gál Sándor és Zarzycki által aláírva, a vöröstoronyi elkülönítményé jul. 16-ról, az orsovai elkülönítményé máj. 30-ról Ihász és Herkulovics által aláírva, a n.-szebeni térparancsnokságé június 27-ről, július 6-ról és 10-ről Papp őrnagy által, a lugosi kerületi főparancsnokságé, június 9-ől Majthényi őrnagy által aláírva, ezeken kívül a kolozsvári, marosvásárhelyi, deési, segesvári térparancsnokságoké, a 15-ik huszárezredé, a 31-ik, 50-ik, 72-ik, 80-ik, 81-ik, 82-ik, 86-ik s 123-ik honvédszászlóaljoké, a 2-ik honvédvadászezredé, az oltmenti előőrské, Szabó Samu által aláírva, a hétfalusi zászlóaljé, a Jenei zászlóaljé, s a lengyel légióé stb.

Elég lesz azt hiszem ennyit fölhoznom a részletekből, hogy mindenki előtt tisztában álljon az a tény, hogy ez okmányok, melyekről eddig senki nem birt tudomással, valóban kincsei szabadságharcunk történelmének.

Nagy-Várad, 1895. ápril közepén.

Hegyesi Márton.

A Tápó-Bicskei csata és Bátor Szulz Bódog tábornok megmentése.

1849 április 4-én kelt át a Klapka tábora azon egyetlen szűk hidon, mely a Tápión átvezetett, hogy a Bicskét övedző magaslatokon koncentrált ellenséges tábor megtámadja. A táborunk felvonulása és harczi vonalokban történt kifejlődése, már reggeli 10 óra tájban minden akadály nélkül végbe is ment, úgy hogy a támadás azonnal megkezdődött.

Mielőtt e csata eredményéről referálnék, szükségesnek tartom, hogy azt a területet, a melyen e nagy reménnyel és lelkesedéssel megkezdett csatát vívtuk, megismertessem a tisztelt olvasóval, hogy a saját ítéletét is latba vethesse.

A Tápó egy jelentéktelen kis folyó. A tavaszi esőzés és hó olvadástól annyira megáradt, hogy a jobb partján elnyúló terjedelmes réteket előtötte, a minek ugyan az az előnye volt, hogy a balszárnyunkat biztosította a megtámadás ellen. A jobb szárnyunk, mely az erdőségig ért 7 ágyuval és egy szakasz császár huszárral lett fedezve, a 19-ik és 17-ik honvédszászlóalj, melyek a centrum első vonalában heves puska- és puskalövésekkel támadtak és előnyomultak kényszerítették az ellenséget a visszavonulásra.

Nagy meglepetésünkre azonban nekünk adtak jelt a visszavonulásra, a mi azért történt, mert a jobb szárnyunkat az ellenség az erdőségben mogkerülte, megtá-

*) Meg fog jelenni a május 15-ki számban.

madta nagy erővel s a kis csapat császárhuszár nem birt a nagy erőnek ellenállni, megretirált, az ágyuk az ellenség kezébe kerültek, bennünket vissza szorítottak az előtött rétekre, a derout beállott és a jelszó „sauve qui peus“ általános lett.

Az ellenség ágyui szórták az öldöklő golyót köztünk, megtizedelve vitéz honvédeinket. Százanként estek áldozatául egy megbocsáthatatlan hadászati hibának a mit a hadi terv elkészítésében elkövettek.

Az első nagy hiba az volt, hogy nem biztosították a visszavonulás lehetőségét, mert azt a hidat, mely a folyón átvezetett, elfoglalták a lovasság és az ágyuk részére, a gyalogság kötésig gázolta a hideg vizet, kergette egy ellenséges gyilkoló tüzelés által.

A második még nagyobb hiba volt, hogy a jobb szárnyunkat nem biztosították erős fedezettel. A gyalogság valahogy még is át gázolta a folyót és a ki maradt át-ázva, átfázva menekülhetett.

A 19-ik zászlóalj, mint egyik a támadásnál első és a visszavonulásnál utolsó lett, leginkább kitéve az ellenség gyilkoló lövegeinek. E zászlóalj két volt altisztje 22—24 éves fiatal emberek és hű barátok a Tápió jobb partján derékig érő vízben haladt, keresve alkalmas átkelhető helyet a megáradt folyón, megbeszélve a szerencsétlen hibát, melyet a jobb szárny gyenge fedezése által elkövettek, midőn hirtelen segélykiáltás riasztotta fel őket: „Rettung, rettung“ nyomban elindultak a hangok után és csakhamar meglátták Schulz Bodog dandárnokot, később Bátori Schulz Bodog tábornokot a folyó közepén lóháton. Ő kiáltott segélyért. Lovának hátulsó lábá beakadt egy fagyókérbe, úgy hogy képtelen volt gazdáját partra vinni, sőt nem mozdulhatott helyéről hanem ágaskodott nyugtalanul hányta vetette magát, úgy, hogy a hős dandárnok még azon veszedelemnek is ki volt téve, hogy a ló maga alá temeti a vízbe. Egy percnyi gondolkodás nélkül a két ifju beugrott a hőmpölygő árba, leemelték a dandárnokot a lováról és rohán ár elleni nagy küzdelemmel sikerült a dandárnokot megmenteni a kettős veszedelemből, mert az ellenség szorított bennünket és a két ifju már a menekülők majdnem utolsói voltak és még csak igen rövid ideig, ha a menekülés késik, az ellenség kezébe kerül.

A mentők egyike: Polyák Ede, legyen itt megörökítve a neve, a másik mentő e sorok írója. E két jó barát a szabadságharc után nem is látta többé egymást, sem nem hallottak egymásról.

A megtorlás azonban nem maradt el, mert Damjanics, ki egy pár órányira feküdt, táborát Bieskére indította és még az nap délután megtámadta friss erővel a már kifáradt győzelmes ellenséget. Vissza vette az elveszett 7 ágyunkat 300 elfogott honvédet kiszabadított és még néhány száz németet is elfogott, egyszóval a győzelem fényes volt.

Nyiregyháza, 1895. márcz. 27.

Hoffman Adolf,
1848-49 honvéd hadnagy.

Még egy adat a Sánta huszár életrajzához.

Kinizsi Pista M-Vásárhelyt a refor. Collegyumba osztály társam volt, s együtt tanultunk egész a jog 2-od évi tanfolyamáig 1844—5-ig. Ez év tavaszán alól irt Boér Miklóssal — ki később a Carl Ferdinándoktól állott át a 11-ik zászlóaljhoz s ott, mint százados szolgált, 1849. a mőczok elleni hadjáratban megsebesülvén

haza huzódott M.-Kapusra s ott ezen seb következtében meg is halt, — s a Sánta huszárral, megunva a tanárok önkényes bánásmódját, elhatároztuk, hogy ott hagyjuk a collegyumot, s elmenyünk Enyedre a veres csákós — ugynevezett Hannover huszárokhoz. Egy péntek nap délután el is indultunk hárman gyalog s egy huzamban, hogy észre ne vegyék távozásunkat — Kerellőszentpálig gyalogoltunk.

Itt a falu feletti dombra leültünk pihenni. Pihenés közben látjuk, hogy jön velünk szembe egy 4 lovas uri fogat. Kinizsi Pista megösmerte, hogy az az akkori főispán Haller batárja s abba a főispán maga ül titkárjával, kik mindketten jól ismerték őtet, minthogy apja azon megyében fő orvos volt, s apjával gyakran megfordult ott. Pista megszeppent hogy — ha meglátja őt a főispán — majd lesz ne mulass, s megkérdi, hogy mit keres ott s hol tekereg? De már késő volt elbuni valahová, s így kénytelenek voltunk hármast csinálni — ő háttal mi pedig ismeretlenek — szembe várván a főispánt, ki szerencséjére — sebesen elhajtott mellettünk, a nélkül hogy őtet észre vette volna. Itt pihenés és pipázás közben Boér Miklós azt mondja: „te fiuk! ma péntek, rossz nap kezdettünk az új pályához — már a főispánnal is találkoztunk malum omen — mit mondanak szülőink, hogy mi mintha valami csint követünk volna el, szökve hagyjuk ott a collegyumot? „Én azt mondom térjünk vissza.“ Kinizsi felénk fordul s kérdi „hát te mit mondasz Laji?“ Hát én is azt mondom, mert holnap épen revokatio van s én professzor Dózsának felelni következem a magán jogból, s én tovább nem is megyek, hanem igen vissza, s tanulok holnapra. Szegény Pista! soha sem felejttem el — könnyekre fakadt s vádolt mindkettőnket, hogy feltett szándékunkat megmásoljuk. E közben egy pár borvizes székely jött Vásárhely felől — azokkal megalkudott hogy vigyék el Enyedre. Mi a mi kevés pénzünk volt megosztottuk vele s könnyezve bocsátók utnak, mi pedig vissza kutyagultunk Vásárhelyre. Én aztán vele többet nem is találkoztam a dévai fegyver letételig a honnan az öreg Bemmel távozott el lóháton kisérvén több huszárral az öreg hős kocsiját.

Nem hagyhatom említés nélkül reá vonatkozólag, hogy őtet egész tanulói korában egy nagy név lelkesítette. Szüntelen a nagy Kinizsi Pállal ábrándozott, s mindig katonai pályára vágyott, hogy méltó utóda lehessen nagy eszmény képének.

Darkó Lajos.
volt 49-es honvéd.

Jegyzetek az 1849-ik évi eseményekről.

— A hadjárat alatt összegyűjtött adatokból, később a keleti emigratio alatt történetekből egybeállította: Lászlófalvi Velics Károly 1848—49-iki honvédszázados és volt emigráns.

A mint tehát atyám a bizonyítványt kézhez vehette s *Urbánhoz* személyesen felvitte, azon megjegyzéssel bocsátotta el atyámat: Das war sehr fiffig angestellt mein lieber Herr, aber ich lass mich nicht ausspielen s a követelte, hogy a hadbírótság előtt jelenjek meg, s azonnal rendelkezett is, hogy mindenütt köröztesse is, a budapesti titkos rendőrségnek is átirat ment letartóztatásom végett, a mi abban az időben nagy horderővel birt, mert a sok titkos kémekkel el volt lepve az ország és a kit üzöbe vettek nehezen szabadulhatott.

Ily körülmények között itt az országban több maradásom nem volt s értesülve arról is, hogy Erdélyben is mily részrehajlólag folytak a vizsgálatok s mennyire

üldözte Urbán a volt honvédeket semmi kedvem se volt ily önkénynek magamat kitenni s végre is elhatároztam egyedül is emigrálni.

II.

Budapestről 1851-ik év márczius 2-án sikerült nagy nehezen ugyan Páncsova felé Belgrádba menekülnöm. Minthogy azonban menekülésem is sok viszontagsággal s életveszéllyel járt — s mindamellet nagyon változatos élményes és élvezetes volt — Páncsovától kezdve a Dunán átkelés Belgrádba s onnan folytatólag egy teher hordó karavánnal Szerbián, Albánián és a Bálkánon keresztül Salonikiig utazásom leírását sem megelőzöm el.

Budapestről álnév alatt mint mészáros kaptam nemesszívű pártfogóim közreműködésével egy utlevelet Páncsovára hizott ökrök vásárlására, s azzal megérkezve gőzhajón első teendőm volt a serházba hizott ökrök után nézni a mit elővigyázatból is meg kellett tennem miután itt is körül voltunk véve titkos kémekkel s különösen a határszéleken nagyobb felügyelet volt s el volt telve csendőrökkel is. Mindamellet még is számosan menekültünk itt is, mivel részünkről is voltak megbízható egyének mindenütt a kik közreműködtek s közvetítették a menekülést s arról előre már gondoskodva volt a főbb intézők s tényezők által.

Mialatt tehát én személyesen a marhavásárlással foglalkoztam s egynehányat a serháznál kiválasztva az eladóval alkudoztam, ez idő alatt megbizottam a kihez utasítva voltam, abba járt, hogy az illető szerb csempészekkel megegyezzek s elintézte mikénti átszállításomat a Dunán Belgrádba a várba a hol török katonaság volt. Itt volt beosztva török szolgálatba egy honvéd százados Omera név alatt. *Árgai József* Kossuth megbizottja a ki a menekülteket fogadta s továbbította ellátva az illetőket a szükséges utlevelekkel. Miután sikerült még az nap egy téglát szállító Bárka tulajdonossal megegyezni hogy másnap éjjel bárkába szállva korán reggel átevezünk Belgrádba én is siettem a vásárommal s 5 frt előleget adva úgy egyeztem meg az illetővel, hogy a mint teendőmet végzem a 6 hizott ökrök után jövök, hogy átvegyem s azzal a rendőrséghez mentem s utlevelemet vissza Budapestre kelteve zsebre tettem.

Estve pedig átöltözve mint hajós legény a téglával megrakott szerb bárkához a Duna partjára vezettek s ott elhelyezkedve vártam az indulást s miután a téglát Belgrádba szállították az átkelés is utlevél mellett történhetett csak s 3 emberre volt kiállítva, 2 evező és 1 kormányos, az egyik evező helyét én pótoltam ezuttal. Reggel hajnalban a bárka tulajdonos a Duna parton levő katonai őrháznál utlevelét láttamozta s azzal elindultunk, de alig evezhettünk a Duna jobb szárnya közepéig nagy szélvihar keletkezett a mi a márcziusi napokban gyakori itt és a hajókázást nagyba akadályozza s több baleset is fordult elé.

Ezt kikerülendő kénytelenek voltunk a Duna közepén levő szigetre kikötni bárkánkat s ott bevárni a míg a szél csendesedik, a mi azonban akkor tilos volt és az átellenben levő s egymáshoz közel fekvő katonai őrházak nem türték meg, hogy ott idegen emberek tartózkodjanak.

De nem volt mit tenni s nem lévén tanácsos a nagy Dunára ki menni ily nagy szélben a bárkát kihúztuk jól a partra s kikötöttük s mi beljebb a cserjébe telepedtünk le gondolva, hogy észre sem veszik az őrháznál. Délfelé a vihar szünni kezdett ugyan, de még

nem állott el hogy tovább folytathassuk utunkat s várunk még. Én azonban e kétes helyzetben szem és fül voltam s mindenre kiterjedt figyelmem, s különösen az átellenben levő őrházakat folytonosan szemmel tartva, egyszer csak látom, hogy a katonák az alsóbb őrháznál a ladik körül forgolódnak s azt vízrebocsátva abba fegyveresen elhelyezkednek s kezdettek felénk evezni

A két hajós leheveredve szunyadott mikor figyelmeztettem a történetekre Csakhamar bárkánkat kötéllel kivontattuk a sziget végére a mi közel volt hozzánk s bele ülve a nagy szélben csak fél vitorlát vonva fel s egyuttal evezve is igyekeztünk ki a nagy Dunára Belgrád felé irányozva bárkánkat, s miután már jól elhaladtunk érkeztek meg az osztrák katonák s nagyba kiabáltak utánunk, hogy térjünk vissza — mi azonban folytattuk utunkat tovább. — A bárka tulajdonos eleget tűnődött ez eseten s mondta is, hogy ezért még megbüntetik.

Estve 6 óra tájt érkeztünk meg szerenczésen Belgrád alá még a záróra előtt s hajónkat kikötve én a tulajdonossal siettem a vár alá a feljáróhoz s zörgettünk a vaskapun a mi mindig zárva áll. A kaput nemsokára felnyitották és a török őrségből egy tiszt jött ki s megnézve utlevelünket és a bárka tulajdonossal törökül egy pár szót váltva be bocsátottak.

Én is csak ekkor tértem magamhoz s szabadon lélekzelve hálát adtam a mindenható Istennek hogy szerenczésen megszabadulhattam üldözőim köréből s követtem vezetőmet fel a városba

A bárka tulajdonos belgrádi szerb volt s keveset tudott németül s oláhu is, és így ha nehezen is, megérthettük egymást, éjjelre magához vitt szállásba s megkésve a várba nem mehettünk. Nagy biztonságban azonban nem érezhettem magamat e csempész körében, bárha egy 6 lövetű revolver volt is felkötve a derekamon és így az éjjel töprenkedéssel telt el s alig vártam hogy viradjon. Reggel korán vezetőmmel megindultunk a vár felé s hogy gyanut ne keltsünk az itten is elszórt s nagy számban felfogadott osztrák kémek előtt vezetőm előre ment s én hátramaradva bizonyos távolságra követtem. A kalimydára kiérve (a vár feletti szabad tér is séta hely) egyszerű látvány terült el szemem előtt e hegytetőről, az egész vidéke látható volt Zimony és Páncsovának a kiterjedt Duna és Dráva öböllel a hol a 2 folyó egyesül s itt megállva gyönyörködtem e nagyszerű látványban.

E hegy oldalán közel a Dráva torkolatához a Duna jobb partja felett fekszik a vár, hatalmas kőfalakkal körülvéve s ide megérkezve én a vár udvarán a kapun belől megállottam s vezetőm bement az őrségre *Árgai* után kérdezősködni a ki nemsokára török egyenruhában kardoson meg is jelent. Hozzá levén utasítva *Meszlényiné* által s jegyemet elémutatva nagyon előzékeny és szíves fogadtatásban részesültem általa — s mint régi kartársak csakhamar barátok is lettünk — s vezetőmet megdicsérve pontos eljárásáért s általam is megajándékozva elbocsátottuk s engemet be vitt magával a laktanyára s törökösen meg is vendégtelt csbuk törökdohánynyal s fekete kávéval. E pihenés alatt felfejtve állásomat s üldöztetésemet és szándékom felől is értesítve — a legnagyobb készséggel ígerte közbenjárását, hogy minél hamarabb folytathassam utamat tovább — s miután elbeszéltem neki fáradságos átkelésemet a Dunán és az álmatlanul töltött éjszakámat — azonnal elvezetett egy elsőbb rendű hotelbe s ott légyottot adva egymásnak bevártam másnap reggel a míg hozzám jöhetett.

Kévs időre, hogy a szobámba elhelyezkedtem kópogtatott valaki s benyitva szobámba *Dézi Sándort* hon-

véd tiszt társamat ismertem fel Nagy-Enyedről s vele volt *Endrődi Sándor* is, s nagyon örültünk egymásnak hogy ott találkozhattunk, — meglepő volt reám nézve azonban e látogatás, s csak azután tudtam meg, hogy Árgaival találkozáva Dézsi tőle hallotta itt léteimet s azonnal fel is keresett, hogy értesítsen a történekről s tudatta, hogy ő az amnestiát várja itt Endrődivel s szándékuk haza menni miután Viddinbe is feloszlott az emigráció s Kossuthot is bekebelezték és semmi kilátás vissza térhetni hazánkba s elbeszélte mennyire bús és lehangolt mindenki szomorú sorsa miatt.

(Folytatása következik.)

E közleménynek, az április 1. számban megjelent részében, az első hasáb negyedik sorában „600 ágyu“ helyett csak 60 ágyu olvasandó.

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Amigó József nyugalmazott rendőrbiztos, volt 48-as honvédhuzárőrmester életének 66. évében elhunyt Nagyváradon f. hó 18-án.

Berey Ferencz szabómester negyvennyolczas honvéd, a tüzoltó egyletnek 18 év óta zászlótartója meghalt f. hó 11-én, 72 éves korában szivbántalomban. Temetése nagy részvét mellett ev. ref. szertartás szerint ment végbe. A nagybányai tüzoltó egylet és a honvédek testületileg voltak jelen. Nyugodjék békében.

Idősb. Bárány Lukács nyugalmazott királyi törvényszéki bíró, 1848—49-iki honvéd, életének 71-ik évében jobblétre szenderült. Idősb. Bárány Lukács a magyar-örményiség szülötte volt, és egyik ama sokak közül, a kik a szabadságharcz alatt vérüket áldozták, az örményiséget annyi szeretettel befogadott hazáért. Bárány holttemét nagy részvét mellett szentelték be Deésen, és onnan átvitték a magyarrá lett örmények fővárosába, a szomszédos Szamosujvárra, a hol meglepő részvét kísérte sirjába. A család által kiadott gyászjelentés így szól:

Alulírottak mélyen szomorodott szívvél tudatják, hogy a felejthetetlen hű férj, szerető édes atya, nagyatyja és rokon id. Bárány Lukács, nyugalm. kir. törvényszéki bíró, 1848—49-iki honvéd, élete 72-ik, második boldog házasságának 19-ik évében, folyó hó 11-én este 7 órakor, hosszas betegség következtében a haldoklók végszentségének felvétele után megszünt élni. A megboldogultnak földi maradványai folyó hó 13-án Szamosujváron örök nyugalomra helyezettek. Béke lengjen hamvai felett! Deésen, 1895. április 11-én. Özv. Bárány Lukácsné Novák Sarolta, neje. Mari férj. Bányai Gyuláné és gyermekei; Anna. férj. Veress Jenőné és gyermekei; Róza, özv. Br. Horváth Samuné és gyermeke; Terka, férj. Klemens Albertné és gyermekei; Pepi és Gerő, gyermekei Bányai Gyula, Veress Jenő. Klemens Albert, vejjei Novák Gerő, sógora.

Bánó Imre a város egyik előkelő polgára, volt 48-as honvéd meghalt Kecskeméten. Bánó nagy és vitéz részt kért magának a szabadságharcz küzdelmeiből és az alkotmány visszaállítása után, táblabíró lett. Halálát nagyszámú rokonság gyászolja, köztük Ferenczy Ida, a királyné fölolvadója, kinek az elhunyt nagybátyja volt. Kiss Ferencz királyi táblai bíró neje, Bánó Teréz, továbbá Bánó János földbirtokos és Bánó Imre pénzügyi titkár édes atyjukat siratják az elhunytban.

Fényhalmi Antal halmii gyógyszerész Halmiban folyó hó 22-ikén élete 71-ik évében, hosszas szenvedés után szivszélhűdésben elhunyt.

Forster György fővárosi államrendőrségi fogalmazó, 1848 -49-iki honvédszázados, ápr. 11-én Budapesten hosszas szenvedés után meghalt.

Filmek Endre 1848—49-es tűzér meghalt Váczott 77 éves korában. Az elhunyt már a szabadságharcz előtt mérnök volt, a szabadságharcz kitörése után tűzérnek állott be s csakhamar tisztté lett. A szabadságharcz után soká bujdosott míg végre Váczott városi tanítónak választották. Ez állásában működött hosszú ideig s nyugdíjazása után megmaradt iskolagondnoknak egész haláláig.

Gyöngyössy József, az államvasutak hivatalnok, 1848 -49-es honvéd, meghalt 68 esztendőskorában f. hó 24-én Budapesten. Az elhunytrol a következő életrajzi adatokat adhatjuk: A szabadságharczban Gyöngyössy a híres piros sapkások között harczott az II. zászlóaljnál Tizenkilenc ütközetben vett részt s mindenütt csodás módon menekült meg a haláltól. A piros sapkások néhány életben levő tagja még most is emlékszik Gyöngyössy esetére a piskii ütközetben Gyöngyössy ugyanis kifáradva, egy kőre hajtotta fejét pihenni, de de egyik bajtársa tréfából elrántotta, hogy ő használja a kővankost. Abban a perczen egy kartács megölte a Gyöngyössy helyére telepedett katonát. Gyöngyössy maga is kapott egy részt a bombából, melyet élete végéig testében hordott. A szabadságharcz után vasuti szolgálatba lépett, hol 23 évet töltött. Temetésén gyermekein és rokonain kívül nagy és diszes közönség jelent meg.

Hegyesalmi Fischer Sándor volt 1848—49-iki honvédhuzár-százados e hónap 24-én Győrben meghalt 66 éves korában. Neje és három gyermeke gyászolja elhunytát. A boldogultról írják most Győrben, hogy a város közéletének egyik tisztelt tagja vala Fischer Sándor, a Fischer-család feje, aki 1848-ban, mint 18 éves ifju fegyverrel szolgálta a hazát. Beállott a nemzetörvényességbe s Perczel Mór tábornok vezérlete alatt a III. huszárezredben résztvett a ráczok elleni ütközetekben. A hadjárat alatt két izben megsebesült. Először egy pika-szurást kapott, de az edzett, életerős ifju két napig sebesülten is megülte a lovat, mignem a híres szenttamási csatában Kács falu mellett egy ellenséges ágyugolyó elvitte labasarkát. A sulyosan sebesültet föl vitték Pestre, hol lábát háromszor kellett operálni. A szabadságharcz után Fischer falusi birtokára vonult vissza, honnan csak 1877-ben költözött újra Győrbe. Azóta különösen tevékeny részt vett a város ügyeinek intézésében, Győr legszebb sétateré, a parkká alakított Radóter az ő alkotása. Fischer Sándor dr., Györmegye főjegyzője, atyját gyászolja az elhunytban.

Hánnig Antal kántortanító, 1848 -49-beli tizedes Pápán halt el. Végig küzdötte szabadságharczunkat. Családot és gyermekeket hagyott hátra kiket jó nevelésben részesített s kik szép állásoknak örvendenek. Közli: Szám Lőrincz 48—49. őrmester.

Id. Korocz András hosszu szenvedés után élete 84 ik évében Megyaszón jobb létre szenderült. A megboldogult 64 évig s mindig közelismerésben és tiszteltben munkálkodott a jegyzői pályán Telki-Bányán, Szerencsen s majdnem 54 évig Megyaszón. A szabadságharczban nemzetőri kapitány volt s részt vett a petőszinyei csatában. Mint jegyző nemcsak a községi ügyeket vezette mindig közmegelegedésre, de valódi atyja volt a népnek s minden kulturális intézményt szívének melegevel karolt fel és ápolt. Megyaszón népkönyvtárt állított, mely egyetlen a megyében s az egyháznak ezelőtt 10 évvel 2000 frtot juttatott. Kóporsója felett Pálóczy József mádi lelkész és Keresztury József megyaszói

s. lelkész tartottak szép beszédeket. Pihenése legyen csendes.

Kánási József 1848—49-iki honvéd elhunyt 70 éves korában Miskolczon. Kánási a többek közt az isaszegi csatában súlyos sebet kapott, minek következtében levágták a jobb karját. A szabadságharc lezajlása után hazament Miskolczra és megmaradt balkezének nehéz munkájával kereste kenyerét. Mint kaptafa-készítő ismeretes a város polgárai előtt. A 70 évet élt munkás polgár temetése nagyszámu közönség részvétele mellett, ment végbe; ott voltak honvéd bajtársai és a czizmadia-ipartársulat is.

Kese Elek lapunk buzgó olvasója földbirtokos, 1848—49-iki honvédhadnagy Deésen folyó hó 22-én, életének 74-ik évében, rövid szenvedés után jobblétre szenderült. Hült tetemei folyó hó 24-én tétettek Dellő-Apátiban örök nyugalomra. Gyászolják: özv. Kese Elekné, szül. Mózsza Károlina, mint bánatos neje. Kese Ilona, Kese Róza, mint gyermekei; Kese Zsuzsa, Kese Gergely, Kese György, mint testvérei; özv. Fodor Józsefné, mint sógornője; Friedreich János, Friedreich Erzsi, Friedreich Margit, Péchy Antal, Péchy Ilona, Péchy Juliska, mint unokái; Friedreich Ferencz, Péchy Mór, vejei.

Popovics Jenő kuriai bíró ápr. 12-én 66 éves korában elhunyt. A boldogult részt vett a szabadságharcban s mielőtt a birói pályára lépett, tagja volt a képviselőháznak is, a hol a huszti kerületet képviselte.

Palcó István liceumi tanár, volt volt 48-as honvédtüzér f. hó 24-én délután Késmárkon hirtelen meghalt.

Patercs Alajos 1848—49-iki honvédtüzér őrmester is lehunyta örökre szemeit. A boldogult egyike vala azoknak, akik a szabadságharc kitörésekor idegen földön szolgálva, mint a Lichtenstein nevű 10-ik huszárezred közlegénye, hazájukba szöktek. Patercs csakhamar honvéd tüzér őrmester lett és Budavár ostrománál a Bécsikapu betörésére kirendelt és a Svábhegyen föllállított vartörő úteget vezényelte. Halála nagy részvétet keltett.

Somossy Imre 1848—49-iki honvéd-főhadnagy, Zemplénnvármegye törvényhatósági bizottságának tagja és stb. szolgabíró életének 67-ik, házasságának 40-ik évében, rövid szenvedés után, folyó hó 22-én elhunyt Sátoralja-Ujhelyen.

Szilágyi József pápai főiskolai tanár f. év február havában meghalt Pápán. Első volt azok közt, ki mint hadnagy vezette csapatát Budavár bevételénél. 1852-től jeles tanár volt, a pápai collegiumban, míg végre legyőzte őt is közös ellenségünk, a halál.

Sebeni Ferencz ügyvéd 1848—49-beli honvéd hadnagy a ki Komáromban kapitulált és az ott kapott bizonyítványa alapján menekedett meg folyó hó 22-én meghalt, Abrudbányán.

Tassy Béla lapunk buzgó olvasója 1848—49-iki honvédszázados, később az olaszországi magyar legiónál szinte százados, jelenleg fehérmegyei árvaszéki elnök, meghalt Székesfehérvárott 1895 évi ápril 13-án, 68 éves korában. Boldogultat, mint jurátust találta a szabadságharc kitörése, s ő követve szíve sugallatát, beállt a 8 dik honvéd-zászlóaljba, melynél századosi rangra emelkedett. Résztvett a szőregi sánczoknál 1848 november 30-án lefolyt véres ütközetben, s ott már mint hadnagy rohamba vezette csapatját, egy hat fontos ágyugolyó kardját és jobb keze hüvelyk ujját elszakította; honnét gyógyítás végett a szegedi kórházba vitetett, s javulva a véstörvényszéknél alkalmaztatott. Később ismét vizsztatért zászlóaljához, s számos csatákban, nevezetesen Titelnél a rácok ellen, vett részt és kapott több sebet, mint bátor jeles katona. A fegyver letétel után hüvelyk-

ujjának hiánya miatt nem sorozták ugyan be, de mégis elfogták és 5 évi várfogságra ítélték, melynek kiszénevése végett az olmtúzi várba szállították. Azon dacznak, mely Haynaut, a kamarilla általi mellőztetése végett megszállta, köszönheti, hogy amnestiát nyerve, 1850 évi július 9-én hazabocsátattott. Amint azonban Olaszországban a magyar legió megalakult, több elvtársával együtt ezernyi veszély között kimenekült, s abban, mint százados, helyet foglalt. A legió feloszlata után 1862-ben visszatért Magyarországra, hol rögtön rendőri felügyelet alá vették.

1865-ben megyei szolgálatba lépett, mint esküdt; 1867-ben a ráczalmási járás szolgabírája lett, hol 1878-ig működött. Ekkor a járás megválasztotta országgyűlési képviselőnek egymásután két ízben függetlenségi programmal.

1883-ban Fehérmegye árvaszéki-elnökévé választott, mely diszes állást haláláig, mint a legtevékenyebb és leglelkismeretesebb tisztviselő töltötte be.

A köztisztletben állott ritka becsületességü, minden szép és szabad eszméért lelkesedő, jellemes férfiú temetése impozáns volt. A sok testület közt a temetésen a székesvári honvédegylet is testületileg vett részt s koszorut tett honvéderdeméinek elismerése jeléül koporsójára Nyugodjék a vitéz bajtárs anyja kiállott vihar után, békében! Közli: Dr. Eder József.

Vavrik Endre. 48-as honvédfőhadnagy, a vitézek egyik kiváló vitéze, ki halála napjáig a honvédegyletek országos központi bizottságának tagja és a budapesti honvédegylet alelnöke volt, f. hó 14-én hajnali 3 órakor jobblétre szenderült. Az elhunytat Egerbe szállították.

Walter János, 1848—49-iki honvéd-tüzemester, kir. telektörvényszéki irnok meghalt 1895. évi márczius 16-án, 67 éves korában, Székesfehérvárott. Buzgó tisztviselő s a székesfehérvári honvédegylet tevékeny jegyzője volt.

KÜLÖNFÉLÉK.

A kolozsvári honvéd-menedékház felállítására vonatkozó módzatok felett tanácskozott ápril 20-án a kolozsvári honvéd-egylet. A választmányuk előterjesztették az eddigi megállapodásokat, beszámoltak a tett intézkedések eredményeivel és jelentést tett a tört. muzeum őre arról, hogy a muzeum-céljaira a Mátyás király születési házának átengedése már a muzeum keletkezésének első évében kilátásba helyeztetett a város részéről. Ez ideig azonban még mindig kaszárnyai czélokra használják a Mátyás-király születési házat s e miatt véglegesen még nem is intézhette el a város, a muzeum által ez iránt évek előtt beadott előterjesztéseket. Most októberben kiköltöznek a fiatal honvédek és így elérkezett az ideje az előintézkedéseknek. Muzeumőr előterjeszti az előkészítő bizottság javaslatait. A választmány azokat teljertartalmulag elfogadja, s a muzeum igazgatóságával tartandó együttes tanácskozásokra kiküldi Szabó Samu, Vincze István és Nedoroszték János tagokat. Megjegyezzük, hogy a menház alapra eddig már közel 600 frt folyt be.

Az öreg honvédek segélyezése és ellátása körüli ügyek a miniszterelnök vezetése alatt gyűlés tárgyát képezték. A megtartott ankett határozatai szerint mint értesítenek sok baj lesz orvosolva. A honvédek segélyezési és ellátási ügyeinek gyors lebonyolítása tekintetéből szükséges, hogy a vidéki honvédegyletek és azok tagjai az orsz. honvédegyező egylettel együttesen járjanak el mert így a kölcsönös megértés és a gyor-

sabb intézkedés, a mi a segélyezés körül fődolog, inkább lehetővé válik. Viszont a központi egyesület is helyesen cselekszik, ha felvilágosítások iránti kérdésekben a hatóságon kívül a honvéd egyesületeket is megkérdezi, vagy pedig a hatóságok figyelmét felhívja arra, hogy a honvédekre vonatkozó adatok tárgyalásánál a honvédegyetek közreműködését is vegyék igénybe. E nélkül megtörténik bizon, hogy egy-egy ellátandó honvéd lakhelyét 2—3 hónapig keresi a hatóság, a nélkül, hogy megtalálná s a végén is nemleges felvilágosítást ad, holott a honvédegyelet támogatása igénybe vételével ez 24 óra alatt elintézhető volna. Ilyen eset a kolozsvári honvéd-egylet tagjai ügyénél is fordult elé több ízben.

Az orsz. honvédegyelőző-egylet közelebről nagy gyűlést tart a segélyezések tárgyában. A gyűlésről a Történelmi Lapok részleteket fog közölni.

Kossuth szobra Amerikában. New-Yorkban, a „Petőfi betegsegélyező-egyesület“ legutóbbi gyűlésén elhatározta, hogy a Kossuth-szobor ügyét szintén a kezébe veszi és mindig és mindenben olyan módon fogja támogatni a hogyan az egy gazdag egylettől elvárható. Az egylet nem tartja elégségesnek, hogy tagjai a magasztos célra csakis az egylet útján törekedjenek, hanem köteleességévé teszi minden tagnak, hogy a tőke gyarapításához hozzájáruljon és a hozzájárulásra másokat is rábírnjon. Ez okból kineveztek egy husz tagból álló működő bizottságot. Az egylet a bizottság számára saját költségén nyomat gyűjtőívket. Ez íveket mindenki személyes felelősség mellett kezeli s a gyűjtött pénzekről minden hónapban elszámol. A begyűlt összegeket Kossuth Monument Fund“ (Kossuth-szobor alap) néven takarékpénztárba teszik. E hazafias buzgóság mellett remélhető, hogy az amerikai Kossuth-szobor alapkővét az ezredéves évforduló alkalmával már leteszik, és így ebben a kegyeletes cselekedetben is tul tesz rajtunk az amerikai magyarok hazafisága, a mivel természetesen csak ők dicsekedhetnek.

Kossuth Lajos hintója. Szerbiai ujságokban nagyon érdekes hirt olvasunk egy hintóról, melyet most Paratyin szerb városkában őriznek kegyelettel és a házban megforduló vendégeknek szívesen megmutatnak. A hintót özvegy Tatár Bogdáné asszony őrizi és az a hintó valaha Kossuth Lajosé volt... Az érdekes Kossuth-ereklyének a históriája onnan kezdődik, amikor a Kossuth családja Szerbországon át menekült az osztrákok üldözése elől, nagy Törökországba. Akkor Garassanin Illés volt a szerb miniszterelnök, és a derék szerb hazafi — a ki a mi harcunkkal rokonszenvezett — meghagyta a Kossuthnének adott írásos parancsban, hogy a nagy kormányzó családját, mindenütt barátságosan fogadják, a mi ugys történt és a Kossuth féltett családja így érkezett városról városra Paratyinba, a saját hintóján, a hol a vidék legelső polgára Tatár Bogdán házába fogadta. Elindulásakor Tatár Bogdán fölajánlotta Kossuthnének a saját kocsját, a mely könnyűségénél fogva a Paratyinon tul kezdődő rossz hegyi utakon való utazásra sokkal alkalmasabb, mint a család nehézkes hintaja, mely csak sík lapályon volt használható. Kossuthné a gazda szolgálatkészségét s vendégszeretetét megköszönve, arra kérte Tatár Bogdánt, fogadná el az ő és férje halála jeléül a családi hintót ajándékba. Így maradt Tatár Bogdán birtokában Kossuth hintaja, a melyben hat ülés van s oldalain, valamint rugóin a Kossuth-czimert viseli. Tatár Bogdán menyé, fiának, Bogdánovics Tatár Bogdán özvegye, Natália asszony még ma is őrizi Paratyinban Kossuthnak a hintáját és készséggel mutogatja a kocsi, melyet — ha a szerb ujságok híre való — bizony méltányos volna a Kossuth-ereklyék közé haza hozni.

A nagysallói győzelem napja. Nagy-Salló minden esztendőben kegyeletes ünnepséggel üli meg a nagysallói dicsőséges ütközet évfordulóját, április 19-ét. A kegyeletes ünnepség az idén sem maradt el Április 12-én reggel a község apraja-nagyja, valláskülönbség nélkül, összegyűlt a katolikus templomba, a hol Varga János plébános misét mondott az ütközetben elesett honvédek lelkiüdvéért. A katolikus templomból a református templomba vonult a község. Ott Juhász Pál református lelkész tartott isteni tiszteletet. Délután hat órakor az ünneplő község égő fákllyakkal, mozsárdurrogás mellett vonult a honvédemlékhez, melyet akkor már számos diszes koszoru borított. Az emléknél Cseki Dávid református lelkész emelkedett hangu beszédet mondott. Utána Sándor Benő bajkai református lelkész zendületes költeményt szavalt. Este bankett volt, melyen számos felköszöntőt mondattak.

Bem tábornok három testőre. Bem tábornoknak három lovas testőre van még életben a kolozsvári történelmi ereklye-muzeumban összeállított nyilvántartás szerint. Az egyik Sándor László cs. és kir. kamarás, Maros-Torda vármegye alispánja és 48—49-es igazolt honvédhadnagy. A másik Szabó Pál nyug. esperes, ev. ref. lelkész Diósadon és 1848—49. igazolt honvédhadnagy a „Történelmi Lapok“ munkatársa. A harmadik Gál János szászlónai körjegyző és 48—49-es honvédhadnagy. Mindhármát a Jenei ezredes vezetése alá helyezett ujonnan alakított 175. honvédzászlóaljhoz 1849. június hóban hadnaggyá nevezte ki Bem tábornok. A három testőrt a szabadságharcot követett sok megpróbáltatás megedzette; mindhárom ma is folytatja különböző körben hivatalát. Az esperes már tul van a 70 éven s még mindig buzgalommal munkálkodik az Ur szőlőjében. Az alispán haját is hó fekszi már, de azért a közigazgatás gépezetét fiatalos buzgalommal dirigálja. A körjegyző, a ki szintén közel áll a hetven évhez, s a ki a legtöbb megpróbáltatáson ment keresztül, elgyengült. Szemei elromlottak. S most a három között ő az, a ki a polgári foglalkozásban legelőbb kapitulál s vonulni készül a kiérdemelt honvéduyagomba.

A kusztózzai csata rokkantjai és a 48-as honvédek. Fájdalom, jól tudjuk írja a „Bpest“, hogy az öreg honvédeknek és a 48-as rokkantoknak rendszeren a telét elutasítják segély hiányában. A közös hazáért harczolt és az 1856 iki kusztózzai csatában részt vett összes rokkant katonákról azonban a nemrégén elhunyt Albrecht főherczeg igen bőkezűen emlékezett meg a végrendeletében, a miért is a hadügyminiszterium az összes Magyarországon és Ausztriában lévő hadkiegészítő-parancsnoksághoz rendeletet intézett, hogy a rokkant 66-os kusztózzai harczosokat kutassák ki. Hogy magyar is fog sok jelentkezni, az fájdalom bizonyos, miután akkor Olaszország egy része mindig magyar ezredekkel volt megrakva, lévén a kusztózzai csatában is leginkább a híres 39-ik debreczeni Don-Miguel s az 5-ik számú szatmári fiukból álló gyalogezredek és a 11-ik vasmegeyi Würtenbergi huszárokból álló fiuk a legnagyobb tűzben, honnét sok béna katona került haza.

Régi honvédek összeírása. Békésmegye alispánja pontosan összeíratta a még élő békésmegyei 48-as honvédek névjegyzékét. Érdekes ezt a statisztikát Oláh György tiszti főügyész monográfiájának adataival összeegyeztetni Békésmegye területéről az önvédelmi harcz alatt 3326 honvéd soroztatott be önkéntesen a haza védelmére. Ez a szám nagyon megfoghatkozott, mert most a nagy idők tanui mindössze 789-en élnek. De legszomorubb az, hogy a régi honvédek között 418 teljesen vagyontalan és részben munkaképtelen.

„Emlékezés Veress Sándorra.“ czímmel, tekintve történelmi becsét, egy igen érdekes kis munkát adott közre *Koós Ferencz* kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő. E munka bővített külön lenyomata a jól szerkesztett „Történelmi Lapokban“ megjelent közleménynek.

A hivatott tollra valló, mindvégig vonzó iránylyal megirt füzet, velin papírra nyomva 22 oldalra terjed, s három héppel van illusztrálva. Veress Sándor emigráns két képben van megörökítve, valamint az elhunyt kitűnő hazafi, Bukarestben felállított siremlékének képe is látható.

A Veress Sándor küzdelmekben gazdag életéről, — ki mint egyike a legjobb hazafiaknak missiót töltött be ezen a földön, — mindvégig a legmélegebb hangon ír a szerző.

Ajánljuk minden jó magyar embernek a füzetke megszerzését. Kapható a „Közművelődés műnyomda irodájában“ Kolozsvártt. T. I.

Épen most jelent meg

A „Sánta huszár“ naplója.

Értesülvén, hogy sokan óhajtják könyvalakban is birni néhai *Kinizsi István* huszár-kapitány érdekes emlékiratát, mely vonzó előadásával lapunk mult évi folyamában t. olvasóinkat olyan kedélyesen és tanulságosan szórakoztatta; elhatároztuk annak külön kiadását.

A 170 *sűrűen nyomtatott* lapra terjedő csinos kiállítású mű ára piros vászonkötésben 1 frt, arany nyomású és metszésű vászon *disz kiállításban* 1 frt 50 kr. A megrendelés lapunk szerkesztősége czimére küldendő.

Végül megjegyezzük, hogy a naplót *Veress Endre*, az emigráció történetével foglalkozó munkatársunk rendezte sajtó alá és kísérte magyarázó jegyzetekkel, s ugyan ő írta meg a szerző életrajzát is.

A mű tiszta jövedelmét a szerző emlékét fenntartó alapra fordítjuk. Ez alap eddigi bevétele már le van téve a kolozsvári kereskedelmi bank 2540, sz. könyvecskéjében.

Az „1848—49. „Történelmi Lapok“ szerkesztősége.

Bekötési táblák az 1848—49. Történelmi Lapok 1892. és 1893. és 1894. évi folyamának bekötésére decz. elejétől kezdve, darabonkint 80 krral megrendelhetők a kiadóhivataltól. A bekötési tábla diszes kiállítással készül. Az 1892-ik első évfolyam táblája vörös angol vászon, az 1893. év folyam táblája fehér. Az 1894. évfolyam táblája pedig zöld angol vászomból készül. A m. é. folyamok bekötési táblái olcsó, elegáns és izléses kiállításáért előfizetőink körében nagy keresletnek örvendtek. E táblába kötve, a Történelmi Lapok

bármely szalon asztalnak díszét képezi. A tábla első lapján piros (a II. é. folyamánál fehér a jelenleginél zöld) alapon arany nyomással koszorú által övezve foglal helyet Magyarország és Erdély külön-külön álló czimere, melyet felül, szent István koronája foglal össze. Ez alatt dísz betűkkel a lap czime, a szerkesztőség s az évfolyam van feltüntetve. E felírást, a tábla szélein izléses fekete nyomású körzet veszi körül. A tábla hátsó lapján vaknyomású ékitmények foglaltnak. A tábla sarkára az első lapon foglalt felírat van arany nyomással helyezve. E felhívást azért tartjuk szükségesnek most idejében közölni, hogy olvasóinknak módjuk legyen az ideje korán való megrendelésre s tájékozva legyünk a készitendő példányokszámára nézve.

HIRDETÉSEK.

ERDÉLYI EGESZSÉGI LABDACSKOK.

(CSODA-LABDACSKOK.)

Mindennemű székrekedés és azok következményei eltávolítására, hogy mily kitűnő házi szer, mutatja az a körülmény, hogy minden más összetélt tul szárnyalt, semmiféle ártalmas szert nem tartalmaz, éppen ezért nem ártalmasok a gyomor- és belekre. Hanem az emésztést rendes állapotba hozzák; aranyerekek, gyomor- és májbajosoknak és azoknak, kik altesti idegbántalmakban szenvednek és a vértisztítást igénylik, biztos gyógyulást hoz, helyreállítják és fentartják az egészséget.

A fenti bajokon kívül a következő bajokban nyújt alapos segítyt: Kezdetleges, nyílt és vak arany érnél, mindennemű kiütéseknél, régi sebeknél, sömör-, otvar-, fekélyek-, fej- és fülfájdalomnál, gyomorhurut-, gyomorgörcs-, hányinger és nehéz emésztésnél. Továbbá rheumaticus bajoknál az epe kiválasztást elősegíti, egyszersmint óvszerül szolgál a járványos betegségeknek.

HASZNÁLATI UTASÍTÁS.

Felnöttek reggel és este 2—3 labdacskot vesznek. Erősebb szervezetűek 4—4 szemet vehetnek, kik gyomorbajban szenvednek és hosszabb kurát akarnak tartani, minden reggel vegyenek 2 szemet. Ára egy próbadozsnak 21 kr. egy rendes doboznak 50 kr.

KAPHATÓ:

NAGY SÁNDOR

gyógyszertárában a „vörös kereszt“-hez

Maros-Vásárhelytt, Szt.-György-utoza 4. sz.

Gyógyászati különlegességek. Illatszerek. Pipere- és gyógyszerzappanak. Gyógyborok. Valódi tokaji asszu-Francia és magyar Cognak. Mindennemű ásványvizek. Legkitűnőbb minőségű „China Malaga“ és „China-Vas-Malaga“ bor. Sebészeti eszközök. Kötészek stb.

Egyedüli készítője és szétküldési raktára a már 10 év óta közkedveltségnek örvendő „Gyöngyvirág“ különlegességeknek u. m.: Gyöngyvirág hölgypor, szájjvíz, fogpor, arczkenőcs, mosdóvíz, hajolaj, pomádé, brillantin, viasz pomádé illatszere, eau de Cologne, hajszesz, szappan és Gyöngyvirág szobafüstölőnek.

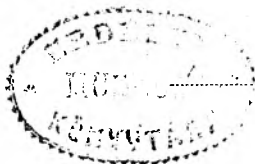
Készítője a legtisztább gyógyszerészi szeszből előállított Sösborszesznek és a Dr. Tischler általános elterjedt gyógyszerjéjű szájjvíze és fogporának.

Levélbeli megrendelések postai utánvét mellett a legnagyobb pontossággal eszközöltetnek; csomagolásra nagy gond fordítatik.

1. a honvéd neve:
2. Született 18 hó n megye
..... községben. — Vallása:
3. Honvédségi szolgálata előtt mivel foglalkozott, vagy mily állást töltött be?
4. 1848—49-ben, mely időtől kezdve, meddig szolgált?
5. Honvéd minősége, melyik honvédszászlóaljnál vagy csapatnál szolgált?
6. Ütközetben vett-e részt, melyekben?
- hol? mikor?
..... megsebesült, hol?
7. A honvédségnél legutóbb milyen rangot viselt? Részesült-e kitüntetésben?
8. Jelenleg mi a foglalkozása?
9. Jelenlegi tartózkodási helye megye
..... város község.
10. Nős-e, vannak-e gyermekei? Milyen állást foglalnak el? Milyenek a vagyoni viszonyai?
11. 1848—49-ről történeti visszaemlékezéseket irt-e, mely czim alatt, hol, mikor jelentek meg?
12. Vannak-e egykoru jegyzetei, levelei, emléktárgyai, melyeket az ereklye muzeum részére a „Tör-
Lapok“-ban való közlés, illetve ismertetés végett beküldhet?

Mellékelve (vizit-, kabinet, régi aquarel- rajzolt) arckép drb. napló, leírás, ereklye drb.

Kelt 189

.....
a honvéd aláírása

.....
a honvédegylet elnökének aláírása.